

Blíže informace získáte na www.obecnizbor.cz
Kontakty: tel. 311 693 213
e-mail: obec.nizbor@telecom.cz

Zámek Nižbor

Mimořádnou úlohu v ochraně přemyslovského knížectví a později královské moci měl původně hrad Křivoklát, který stál přímo v centru panovnické državy, obecně nazývané přemyslovský lovecký hvozď. V následujících letech jeho úlohu doplnila řada dalších hradů a hrádků, mezi něž také patřil Nižbor. Hrad byl postaven v polovině 13. století na ostrohu nad soutokem řeky Berounky a Habrového potoka. Jeho stavebníkem byl zřejmě král Přemysl Otakar II.

Kolem roku 1265 hrad již sloužil jako správní centrum celého Podbrdského kraje. Na pořádek v oblasti dohlížel purkrabí. Král do Nižbora přenesl i důležitý úřad popravce, který se stal o stíhání zločinců a jejich následné potrestání.

První název hradu byl Miessenburg, „Hrad nad Mží“ (jak se tehdy Berounka jmenovala). Vzhledem ke své pozici na skále nad řekou a díky mohutnému opevnění byl sice dobře chráněn, přesto byl roku 1425 dobyt husitskými vojsky.

Královským majetkem zůstal Nižbor až do roku 1601, jak však bylo v té době zvykem, panovník jej zastavoval nebo pronajímal šlechticům, vůči kterým měl nějaké finanční závazky. Jak se měnili nájemci, proměňoval se hrad v pohodlnější zámek; nakonec, po bitvě na Bílé Hoře, se stal i s přilehlým panstvím majetkem rodu Valdštejnů, kteří zámek upravili na honosnou barokní rezidenci. Přestavby se dočkala i stará zámecká kaple sv. Kateřiny, která byla roku 1724 nově zasvěcena Povýšení sv. Kříže. Dalším majitelem zámku se stal rod Fürstenbergů – dcera Jana Josefa z Valdštejna, který zámek držel, byla provdána do tohoto šlechtického rodu. Po její smrti veškerý majetek připadl jejímu synovi Karlu Egonovi I., jenž roku 1736 převedl celé Nižborsko pod správu Rakovnického kraje (trvala téměř do poloviny 20. století).

Díky pozemkové reformě byli Fürstenbergové ve dvacátých letech minulého století nuceni většinu svého majetku, a tedy i nižborské panství, postoupit státu. Za socialistické éry zámek zpustl a ocitl se v havarijním stavu. V roce 1996 jej zakoupila obec, která se postupně snaží o jeho záchranu. Zámek je nemovitou kulturní památkou. V roce 2006 byl pod zámkem umístěn a vysvěcen nový dřevěný kříž, od kterého se nabízí skutečně jedinečný výhled na obec i řeku. Od konce roku 2009 zvoní ze zámku z věžičky kostela Povýšení sv. Kříže nové tři zvony.

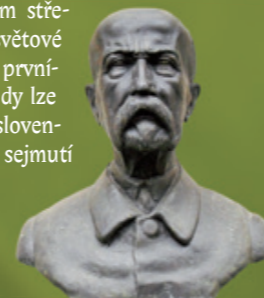
Informační centrum keltské kultury

Informační centrum sídlí na nižborském zámku a je otevřeno od května do listopadu. Expozice i multimediální projekce vám přiblíží pohyb keltského lidu Evropou. Seznámíte se s jeho životem, náboženstvím či řemeslnickým umem. Tradičně se zde také pořádají oslavy významných keltských svátků. Provozovatelem je Ústav archeologické památkové péče středních Čech.
Kontakt: 606 027 133, www.celticeurope.cz

„Putovní“ busta T. G. Masaryka

Před budovou školy (nad nákupním střediskem) najdete pomník obětem I. a II. světové války, jehož součástí je i busta našeho prvního prezidenta, T. G. Masaryka. Její osudy lze považovat za jakési „malé dějiny Československa“ – a dost možná drží rekord v počtu sejmutí a znovuoživení:

1939 slavnostní odhalení (5. 3. 1939)

1939 po vpádu německé armády sejmuta a uschována bratry Josefem a Františkem Stehlíkovými

1945 ihned po válce znovu umístěna na původní místo

1952 uschována panem Františkem Janovským před komunisty, kteří ji chtěli odstranit

1969 znovu umístěna na původní místo

1971 sejmuta komunisty a předána do depozitáře berounského muzea

1989 slavnostně znovuožhalena (26. 12. 1989), snad již natrvalo...

Hvězdárna – Budiž světlo!

Novohuští jako první na Křivoklátsku začali svítit elektrickým proudem – zásluhou muže, který po sobě zanechal i nepřehlédnutelnou dominantu dnešního Nižbora, hvězdárnu. Dr. Ladislav Pračka byl významným astronomem; v letech 1910–1911 si v Nižboru postavil soukromou observatoř. Veškeré osvětlení a pohyb astronomických strojů obstarávala vlastní elektrocentrála. Důmyslný energetický systém měl takovou kapacitu, že roku 1911 byla s dr. Pračkou podepsána smlouva o elektrifikaci obce a Nová Huť si začala užívat dobrodělní elektriny. Bohužel, dr. Pračka přecenil své finanční možnosti a záhy musel zařízení observatoře i vilu samotnou prodat. Jistě ne náhodou stojí hvězdárna přímo na průsečíku 14. poledníku a 50. rovnoběžky (a čert vem nejnovější měření, která to nesměle zpochybňují).

Sklárna Růckl Crystal, a.s.

Nižborská sklárna nabízí rozsáhlý sortiment broušeného olovnatého křišťálu. Provoz zahájila roku 1903, po II. světové válce byla zestátněna, do soukromých rukou se vrátila po roce 1989. Svoji produkci vyváží do celého světa, vyrobena tu byla řada oficiálních státních darů (pro královnu Alžbětu II., papeže Jana Pavla II. aj.). Proslavené jsou i sportovní trofeje, poháry a ceny. Dvě desetky let se zde např. rodili Čeští lvi, populární filmové ceny. Zručnost zdejších sklářů a brusičů můžete obdivovat při skupinové či individuální exkurzi s odborným výkladem, včetně ukázky všech etap výroby i ruční tvorby skla. V areálu sklárny je značková prodejna, odkud si můžete odnést suvenír odpovídající aktuálnímu stavu vaší kapsy. Kontakt: www.ruckl.cz, info@ruckl.cz

Hřbitov ve Stradonicích, hrob Františka Nepila

Půjdete-li podél hřbitovní kaple, na jejím konci, po levé straně, najdete hrob spisovatele Františka Nepila, narozeného v nedalekém Hýskově. Ve Stradonicích měl chalupu a o svém zamilovaném kraji přechásto psal ve svých knihách.

Kaple sv. Liboria na místním hřbitově je v majetku obce a v minulých letech prošla celkovou rekonstrukcí.

Žloutkovice

Žloutkovice leží asi 4 km od Nižbora, proti proudu řeky. Převážná část obce se rozkládá na jejím pravém břehu. Najdete tu několik zachovalých roubených lidových staveb, zachovalou zvonici z 18. století... a desítky a desítky chat i chatiček. Během první republiky se velmi rozmožl trampingu, pro jehož vyznavače se okolo Žloutkovic stalo doslova rájem a i v současnosti zůstává jedním z nejvýznamnějších rekreačních center Křivoklátska. Nezapomenejte se projít po železničním mostě a nenápadně sledovat vodáky, proklínající obvykle nízký stav vody pod mostem.

Keltové na Hradišti, oppidum a duhovky

Vrch Hradiště (380 m n. m.) a nedaleká obec Stradonice jsou v archeologickém světě pojmem. Kolem roku 500 př. n. l. tuto oblast výrazně poznamenalo keltské osídlení. Keltové jsou vůbec

prvními pojmenovanými obyvateli české kotliny; přišli z oblasti západní Evropy a žili zde zhruba pět století (doba laténská). Začali stavět první sídlištní centra (oppida), byli zručnými řemeslníky, vyráběli keramiku či bronzové předměty. Vynikali i v obchodu a razili první zlaté mince, tzv. duhovky – ty dostaly jméno podle toho, že je lidé většinou nacházeli vyplavené po dešti, kdy se ve slunci leskly. Pověra hovoří dokonce o tom, že kde se duha dotkne země, tam bude nalezen zlatý poklad: „Kde stojí roh od nebeské duhy, tu spadá z nebe zlatá mísa s penězi“.

Rozsáhlé keltské oppidum na dnešním Hradišti se podle mnoha badatelů stalo pravděpodobně hlavním obchodním a výrobním centrem tehdejší střední Evropy. Nálezy dokazují vysokou civilizační úroveň a manuální zručnost zdejších obyvatel. A právě „duhovkám“ vědíme za to, že bylo zdejším oppidum vůbec objeveno: po první velké hospodářské krizi v roce 1873 ztratila řada lidí práci; živilo se často tím, že na Hradišti vykopávali staré zvířecí kosti a prodávali je na výrobu spodia (kostního uhlí) používaného v cuk-

rovarech. Mezi kopáči byl i Liborin Lebr, který zde 2. srpna 1877 našel poklad, čítající asi 200 zlatých mincí. Nález odstartoval „zlatokopecskou horečku“, během níž hledači pokladů doslova překopali celé území bývalého oppida; denně zde prý kopalo až 300 lidí. Své zabrané úseky v noci hlídali i s pomocí loveckých pušek. Na Hradišti směřovali nejen zájemci o starožitnosti z Čech, Vídně či Německa, ale vlakem prý přijížděli i zvědaví výletníci z Prahy. Kromě ojedinělých mincí však již nikdo žádný poklad nenašel. Větší pozornost začaly budit hojně nalezené bronzové předměty či střepů hliněných nádob – mnoho z nich je dnes součástí sbírek významných evropských muzeí. Éra Keltů u nás končí zhruba na přelomu letopočtu expanzí germánů: kmen Markomanů oppidum vypálil a rozvinutou keltskou civilizaci na dlouhou dobu nahradili lidé na vývojově nepoměrně nižší úrovni...

Nejpohodlnější cesta k oppidiu vede od hřbitova ve Stradonicích, odkud vás informační tabule dovedou až na samotný vrchol, cestou nemůžete minout místní dominantu – dřevěný kříž. Tento kříž je nazýván „Prachový“ a váže se k němu pověst o uhlíři Františku Prachovi, který si tu postavil chalupu a hledal zlatý poklad. Byl však potrestán duchem křivoklátských lesů, strašným Dymou, který mu chalupu zapálil – zbyl po ní pouze dřevěný kříž, jehož svistý kůl se neustále propadá do země...

NIŽBOR
STRADONICE, ŽLOUKOVICE

Současnost obce

Obec Nižbor je vyhledávaným místem jak pro rekreaci, tak pro trvalé bydlení. Důvodem je jedinečná příroda, blízkost dvou velkých měst, Berouna a Prahy, i dobré dopravní spojení s nimi. Obec má vlastní mateřskou i základní školu (1.–5. ročník), obchod smíšeným zbožím, benzinovou stanicí, zdravotní středisko i knihovnu. Sportovní vyžití nabízí místní sokolovna, fotbalové a volejbalové hřiště či tenisové kurty. Milovníci cyklo sportu mohou vyzkoušet nově postavenou BMX dráhu či některou z cyklotras procházejících obcí. Nižbor a Stradonice jsou kompletně plynofikovány, v Nižboru byla dokončena kanalizace. Do vlastnictví obce patří i zdejší zámek, který obec postupně rekonstruuje. Ničivě povodně v roce 2002 způsobily rozsáhlé škody; jednou z největších bylo zničení lávky přes Berounku ve Stradonicích. Již v dubnu 2003 se však místní občané mohli těšit z lávky nové – její provoz slavnostně zahájil prezident republiky...

K Nižboru (1354 obyvatel) patří i obce Stradonice (335 obyvatel) a Žloutovice (235 obyvatel).

Znak obce

V červeném štítě šikmé stříbrné, vlnité břevno, provázené nahoře otevřenou královskou korunou, dole dubovou snítkou s jedním žaludem, vše zlaté. Královská koruna symbolizuje královský hrad, vlnité břevno řeku a dubová snítky původní lesy v okolí. Znak je novodobý, podle návrhu Jiřího Háse z roku 1995.

Příroda a krajina

Obec Nižbor leží v Krivoklátské vrchovině. Konečnou podobu krajiny vtiskly čtvrthory, kdy voda, nynější řeka Berounka a její přítoky ojedinělým způsobem vymodelovaly zdejší krajinu a předurčily tak podobu tohoto kousku země (tzv. říční fenomén, kdy voda vylhoubila hluboká údolí).

Dalším významným krajinnotvorným prvkem byly zdejší lesy. Ty byly kdysi součástí tzv. královského hvozdu, který byl uchráněn před rozsáhlým odlesňováním a dodnes je součástí jednoho z největších souvislých lesních celků ve vnitrozemí České republiky.

Typickou dřevinou pro zdejší oblast zůstává dub, jehož list je vyobrazen i ve znaku obce. Právě relativní neporušenost lesní vegetace a výskyt mnoha vzácných zástupců fauny a flory vedly k tomu, že v této oblasti byla v roce 1978 vyhlášena chráněná krajinná oblast Krivoklátsko (www.krivoklatsko.nature.cz). Na území obce Žloutovice se nachází přírodní rezervace Kabečnice, na území obce Nižbor národní přírodní rezervace Vůznice.

Obcí protéká řeka Berounka. Nadmořská výška v katastru obce se pohybuje v rozmezí od 235 m n.m. (vlakové nádraží v Nižboru) do 423 m n. m. (Hůrka nad Žloutovicemi). Přimo v Nižboru se protínají 14. poledník a 50. rovnoběžka.

Dávná historie obce

Obec nevznikla jako ves v podhradí, jak bývá pro městečka a vesnice pod hrady typické. Základem obce se stala železná huť, která zde byla založena v první polovině 16. století držiteli hradu, pány z Losů. Za prací se sem začali stěhovat lidé, kteří si v okolí hutě stavěli své přibytky. Ves se rozrůstala a dostala jméno Nová Huť (to proto, že existovala i Stará Huť – dnešní Hýskov).

Velkou povodň v roce 1872 a pádem Vídeňské burzy o rok později byl odstartován zánik železáren, kde provoz skončil roku 1875. Název Nová Huť (od roku 1925 Nová Huť pod Nižborem) obci zůstal až do roku 1946, kdy byla přejmenována na Nižbor.

Jméno Nižbor vzniklo pravděpodobně podle dominanty obce, hradu (dnes zámku) Miessenburg. Německý název byl převáděn do českého jazyka jako Misenburch, Mi-senberg, Myzenburg, Nyznburg, Nyžburk a v roce 1785 již jako Nyžbor.

Fürstenberská hrobka

Najdete ji poblíž zámku u hlavní silnice. Když r. 1787 zemřel Karel Egon I., byl pohřben do zámeckého kostela ke svým předkům. V té době však již platil zákaz pohřbívání uvnitř církevních budov (jedna ze sporných reforem Josefa II.), takže ostatky musely být vyzdvíženy a následně uloženy do této hrobky.

Busta TGM

Obecní úřad Nižbor

tel.: 311 693 213, fax: 311 693 260
obec.nizbor@telecom.cz, www.obecnizbor.cz

„Hvězdárna“

Sokolovna

Zámek Nižbor

Dráha BMX

Restaurace Zastávka

Nádraží ČD

Sklárna Nižbor

Restaurace Keltovna

Restaurace

Řeka Berounka

Berounka – nazývaná někdy Černá řeka – vzniká soutokem Úhlavy, Úslavy, Radbuzy a Mže v Plzni. Berounka je pro Krivoklátsko hlavním povrchovým tokem, odvodňujícím většinu podzemních i povrchových vod území. Řeku sjiždí každoročně stovky vodáků. V Nižboru najdete půjčovnu lodí i vybavení (pujcovna@rekaberounka.cz), takže výlet na kanoe, rybaření či koupání v dnes již čisté řece se může stát dalším zpestřením vaší dovolené či víkendu.

Značené turistické stezky

- Nižbor je rozcestím čtyř značených cest:
- **Žlutá** – vede malebným údolím Habrového potoka, ze kterého uhybá vlevo do vrchu až do osady Lísek, kde navazuje na červenou turistickou trasu, která vede doleva na rozhlednu Děd.
 - **Zelená** – Vás dovede do Nového Jáchymova.
 - **Modrá** – vede podél potoka Vybřnice okolo Chyňavské hájovny, přes Malé Kýšice až do Kladna.
 - **Červená** – vede z Berouna přes Zdejcínu, Stradonice, Nižbor a Roztoky až do Krivoklátska.
 - **Pátou možností** je značený okruh od zámku kolem stradonického oppida (6 km).

Cyklotrasy

- Přimo Nižborem procházejí čtyři značené cyklotrasy:
- 0049:** Ploskov – Běleč – Nižbor
 - 0050:** Karlova Ves – Žloutovice – Nižbor – Zdejcína
 - 0051:** Rozcestí Pod Pelechovkou – Chyňava – Hýskov – Nižbor
- Po stopách českých králů:** Beroun – Nižbor
- Další stezky potom vedou přes Zdejcínu (0052) a Otročiněves (0053, 0054), které jsou vzdáleny od Nižboru cca 5 km. Ovšem celé Krivoklátsko je natolik protkáno příjemnými, nepřilíh frekventovanými silničkami a cestami napříč zdejšími lesy, že dobrá mapa vám bude nenahraditelným pomocníkem.

Stravování, občerstvení, nákupy

V Nižboru si můžete vybrat z nabídky restaurace Keltovna (u železničního přejezdu, otevřena celoročně) nebo stylové restaurace Zastávka, která se nachází u stanice ČD a nabízí vnitřní i venkovní posezení, nekuřácké prostory, ubytování v historickém vagonu či filmové projekce (otevřeno od května do října). Na pravém břehu Berounky najdete poštu, nákupní středisko, cukrárnu Světluška, čerpací stanici a malé občerstvení u cyklostezky. I ve Žloutovicích najdete hospodu, ve Stradonicích dokonce dvě, přičemž Klamovka nabízí stravování i ubytování.

Osobnosti a zajímavosti

Počátkem třicátých let minulého století vybudoval skautský oddíl Junáka velkou skautskou rezervaci v překrásném údolí Výbřnice. Stala se vyhledávaným místem nejen pro skautské oddíly, ale volné chvíle zde trávil i manželé Karel Čapek a Olga Scheinpflugová – samozřejmě i s „kulturním“ pejskem Dášeňkou. Správcem rezervace byl otec budoucího spisovatele Františka Nepila. Antonín Hasal, armádní generál, hrdina a příslušník prvního, druhého i třetího odboje byl nižborským rodákem – jeho pamětní desku najdete na budově základní školy. Ostatky Antonína Hasala jsou uloženy na hřbitově ve Stradonicích. V Nové Huti (dnešním Nižboru) se roku 1847 narodil i Emerich Maixner, jeden z nejvýznamnějších českých lékařů. V Nové Huti strávila dětství známá česká operní pěvkyně „La Boma“ – Gabriela Roubalová (1843–1922).

Co navštívit v okolí?

Zříceninu hradu Jenčov (Jinčov)? Muzeum zkamenělin ve Skryjích? Skanzen výroby dřevěného uhlí ve Lhotě? Do aquaparku v Berouně? Nebo zajet s dětmi motoráčkem do jedinečného železničního skanzenu v přírodě v Lužné u Rakovníka? Je to jen na vás...

Dopravní spojení

Vlak: stanice Nižbor či zastávka Žloutovice (na trati Rakovník Beroun).
Autobus: linka B z Berouna (PROBO BUS, a.s.)

Vydala obec Nižbor v roce 2014. Foto: Archiv obecního úřadu Nižbor a www.brdy.info.
Část textu převzata z knihy Nižbor – Touhy minulosti (Mgr. Jiří Topinka, 2001).
Grafické zpracování a sazba: www.machart.cz

